

Žrtve genocida na području Vlasenice 1992-1995.

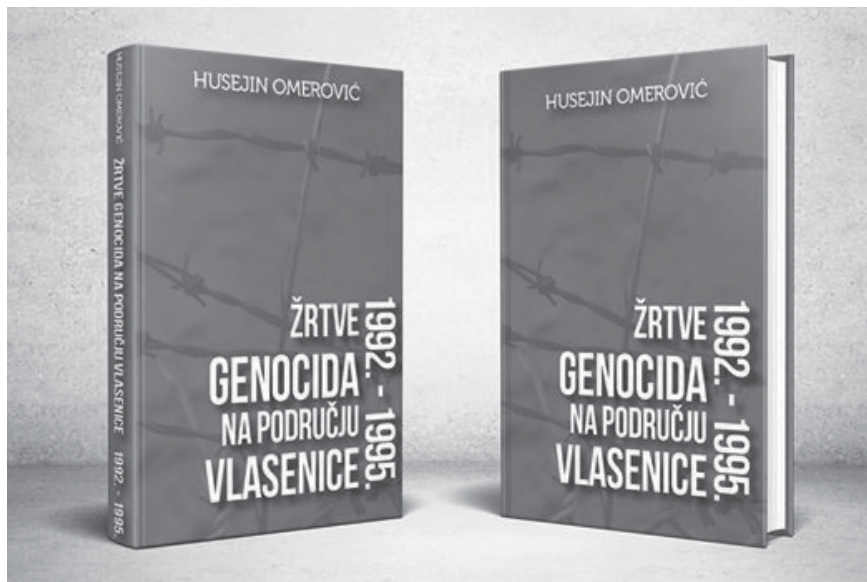
Omerović, Husein (2016). *Žrtve genocida na području Vlasenice 1992-1995*. Sarajevo: Univerzitet u Sarajevu – Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava (499 stranica).

U izdanju Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, Univerziteta u Sarajevu, krajem maja ove godine, izašla je knjiga dr. Huseina Omerovića *Žrtve genocida na području Vlasenice 1992-1995*. Autor je knjigu posvetio napaćenom, ali hrabrom narodu srednjeg Podrinja, koji je doživio najstrašnije torture, zločine i napose golgotu genocida, što je bio cilj agresije i “konačnog rješenja pitanja Muslimana”, kao “nenarodnog i remetilackog faktora”, kako je označen u velikodržavnim planovima velike Srbije. U tom smislu Omerovićeva studija predstavlja značajan doprinos u ukupnom rasvjetljavanju istine o posljednjoj agresiji i zločinima koji su se desili u periodu 1992-1995.

Rukopis studije je strukturiran u sedam poglavlja, s uvodnim dijelom, završnim razmatranjima, izvorima i literaturom, te priložima (spiskovi poginulih Srba i spiskovi poginulih Bošnjaka).

Osnovna intencija autora jeste nastojanje da se utvrdi naučna istina o uzrocima, obimu i ukupnim posljedicama zločina počinjenih u ovom kraju, tj. da se ovaj dio povijesti Bosne i Hercegovine istraži u objektivno-historijskom i naučno-istraživačkom smislu, te tako otrgne od zaborava jedan veoma važan sudbonosni period za narod ovog kraja i ukupno za Bošnjački narod, koji je prema najavama srpskih čelnika bio osuđen na nestanak.

Za razliku od kvazi historiografije u kojoj se nalaze mnoge neistine i naručeni falsifikati u kojima se vrši zamjenu teza, praveći od žrtve agresora, a od agresora žrtvu, Husein Omerović svoju naraciju potkrepljuje s nepobitnim faktima o previranjima i stanju prije agresije, te samom

činu agresije i zločinima do zločina genocida, mnogo prije nego što će se dogoditi genocid u Srebrenici. Tako autor svojim empirijskim istraživanjima, potkrepljenim s iskazima svjedoka, relevantnom dokumentacijom u potpunosti potvrđuje objektivnu, naučno-istraživačku formu.

U razradi teme autor metodološki ide od najdubljih historijskih korijena, od prvih starosjedilačkih stanovnika ilirskog plemena Autarijata, rimske imperije, bosanskog srednjovjekovlja, turskog carstva, austrougarske monarhije do prve i druge Jugoslavije, te njene disolucije i agresorskih planova, koji prozilaze iz projekta Načertanija, Homogene Srbije i Velike Srbije. Tako nam autor predstavlja nužan slijed hegemonističkih ideologija, koje su oduvijek Bosnu i Hercegovinu imale u svojim planovima, što eksplicite u svojoj knjizi “Bosanski rat” Dobrica Ćosić potvrđuje, riječima: “Dva veka mi imamo jedan te isti cilj, a to je borba za oslobođenje i ujedinjenje srpskog naroda”, što je u genocidnoj tvorevini Republici Srpskoj vidio “prvu srpsku državu preko Drine”, koju smatra “najvećom istorijskom pobjedom”.

Taj ključni stav srpske ideologije, autor navodi u odjeljku “Korijeni i uzroci srpske genocidne politike prema BiH”, kao pokretački motiv velikosrpske politike, koja identifikira Bošnjake s Turcima. Tako su prilikom protjerivanja Bošnjaka iz Vlasenice na

njihovim kućama stajale zalijepljene poruke: “Muslimani odlazite”, “Ubit ćemo sve ustaše” što su bile poruke i za one Muslimane koji su se dvoumili i kojima još nije bilo jasno šta ih čeka. I danas nakon pacifiziranja stanja dejtonskim mirovnim ugovorom na betonskom zidu vlaseničkog nogometnog stadiona “Boksit” stajao je grafit “Svi Turci – u Tursku”, što je modificirana parola upućena Muslimanima koja datira još od srpskih ustanaka “Sa Turcima ste došli- sa njima odlazite”.

Srpske otvorene pretenzije na dijelove Bosne, datiraju još od Prvog srpskog ustanka (1804-1813), kada rukovodstvo na čelu s Karađorđem Petrovićem u svojim planovima ističe Podrinje kao jedan od najprioritetnijih “strateških ciljeva” teritorijalnog širenja srpskog životnog prostora, što su privremeno i dijelom realizirali sa zauzimanjem Višegrada i Srebrenice 1809. godine. No pored zauzimanja ovih i drugih mjesta širom Srbije i pograničnog dijela Bosne, ključni zadatak pobunjenika, kako navodi istoričar i političar Stojan Novaković, jeste “generalno trijebljenje Turaka iz naroda”, što je podrazumijevalo i trijebljenje Bošnjaka/Muslimana, koje su identifikirali s Turcima. Nakon srpskih ustanaka, Srbija postaje kneževina, pa tako otrgnuta od turske carevine, reanimira stare hegemonističke planove širenja na račun susjeda, a posebno sredinom 19. st. s

nacrtom vanjske i unutarnje politike sa tzv. Načertanijem, srpskog političara i ideologa Ilije Savića (Garašanina) 1844. Srpske aspiracije prema Bosni, sada već pojačano ističu se i za vrijeme Berlinskog kongresa, sa stavom da Bosna i sva područja koja su bila pod turskom vlašću, trebaju pripasti Srbiji.

Ta ideja se djelimično ostvaruje s Kraljevinom SHS, da bi se ponovo javila u projektu Homogena Srbija, autora Stevana Moljevića, četničkog ideologa, ali i u zvaničnom stavu srpske delegacije pred samo zasjedanje AVNOJ-a, da bi na nakon Titove smrti izašla u javnost u Memorandumu, zvaničnom dokumentu srpske akademije nauka i umjetnosti, te konačno u planu RAM Jugoslovenske narodne armije, tako da su se srpski ekspanzionistički planovi neprestano dograđivali i prilagođavali konkretnim historijskim okolnostima, sve do početka raspada bivše države, kada su Ćosić, Milošević i ostala hegemonistička svita i njihovi sluganski kolaboracionisti vidjeli priliku da se ti planovi mogu implementirati, kao i realizacija ideje “konačnog rješenja”, tj. etničkog istrebljenja Bošnjaka sa zacrtanih etnonacionalističkih prostora, čija realizacija u BiH je počela odmah nakon prvih demokratskih izbora 1990, s pobjedom nacionalnih stranaka, koje su u pogledu novog preuređenja bivše države imala različita stajališta.

Dok su Bošnjačke i u početku hrvatske političke stranke smatrale da BiH treba da ima isti status kao i druge republike, te da trebaju imati samostalan put, srpske stranke su smatrale da BiH nema status kao druge republike i da treba ostati u sastavu Jugoslavije. S takvim stajalištem srpske stranke su nedugo nakon izbora počele s formiranjem kriznih štabova po općinama koje su zacrtale u svojim planovima u kojima je i Vlasenica zauzimala ključno mjesto. Iako su po popisu iz 1991. u Vlasenici Bošnjaci bili zastupljeni sa 55,17%, a Srbi 42,3%, to srpskim planovima nije smetalo da je u svojim zvaničnim antiustavnim aktima

proglase srpskom, po njima samo znanom “istorijskom pravu”, zatim da je 7. septembra i 21. novembra smjeste u SAO Birač, da bi 8. januara 1992. pripala također antiustavnoj Autonomnoj regiji Birač, koja također po nacionalnoj strukturi nije mogla biti dominantno etnički srpska, što se jasno vidi po procentima: Srbi 53,9%, Muslimani 43,8%, Hrvati 0,1% i Ostali 2,2%. No, upravo su takve strukture, kako Vlasenice, tako i cijele regije, bile problem na putu stvaranja “srpske države preko Drine”, što je po srpskim ideolozima trebalo izvršiti “generalno trijebljenje Turaka iz naroda”, a što je Radovan Karadžić u javnim istupima naglašavao da “treba dovršiti ono što je Karadorđe započeo”. Tako su se već početkom aprila 1992. te zločinačke namjere počele i ostvarivati sa zločinima u: Bijeljini 1. aprila, Foči 7, Zvorniku 8, Bratuncu 17, Srebrenici 18, i Vlasenici 21. aprila 1992, Prijedor 30. aprila.

Uporedo s antiustavnom aktivnošću, još prije prvih demokratskih izbora JNA je kako iz drugih općina tako i iz Vlasenice izuzela oružje TO, da bi u tokom 1991. izvodila česte vojne vježbe rezervnog sastava, često s rezervistima s kokardama i četničkim izgledom, a naoružanje i tehničko-materijalna sredstva iz Hrvatske i sa aerodroma Dubrave kod Tuzle skladištila je u Šekoviće i Tišću, gdje su Srbi činili 99% većinu.

U toj atmosferi “srpskog stvaranja etnodržave”, punu jednu godinu prije otvorenih zločina, bitno su se narušili dobri međususedski i međuetnički odnosi, redali su se otkazi s posla, pljuštala vrijeđanja, animoziteti i mnoštvo drugog neugodnog, što do tada nije bilo, tako da su se, kako navodi autor, dojučerašnji prijatelji i poznanici Srbi i Muslimani počeli razdvajati, posjećivati različite kafane, okretati glavu i zaobilaziti u širokom luku, tako da su preko noći jedni drugima postali strani i potpuno tuđi. Već su tada “držali ruke na balčaku” i kiptjeli od mržnje i sve je više ukazivalo na ishod koji mora biti ružan. Takvo “nakvasano” stanje

posebno je došlo do izražaja sa zvaničnim aktom SDS-a; “Uputom za organizaciju i aktivnosti organa srpskog naroda u Bosni i Hercegovini za vrijeme vanrednog stanja” od 19. decembra 1991. u kojoj je stajao plan preuzimanja vlasti, te progon nesrpskog stanovništva i zločine, kako bi se ostvarili ciljevi.

Sve te aktivnosti SDS-a godinu prije početka zvaničnih zločina ukazuju na planiranu agresiju i zločine nad nesrbima, mnogo prije ubistva srpskog svata u Sarajevu 1. 03. 1992., što srpski predstavnici uporno pokušavaju nametnuti kao uzrok rata u Bosni i Hercegovini, ističe Husein Omerović. Tako je zahvaljujući tim antiustavnim aktima i naoružavanju srpskog življa neprijateljstvo je svakim danom raslo i kvasalo dok nije dostiglo otvoreni oružani oblik s okupacijom grada, iznebuha, bez ikakve provokacije, bez opaljenog metka sa, za njih, “neprijateljske strane”. Tako su 21. aprila, jedinice JNA iz sastava Novosadskog korpusa “oslobodile” grad, ničim izazvane ni napadnute od strane bošnjačkog naroda.

Shodno tome autor se s pravom pita od koga je grad “oslobođen”, koja ga je vojska zauzela, koliko je poginulih “neprijatelja” u zauzimanju grada i mnoga druga pitanja koja autor postavlja da bi otkrio od koga je “oslobođen” grad? Nazvavši svoju okupaciju grada “oslobodenjem” u jutarnjim satima, kada se još nije čuo ni cvrkut ptica, a kamoli neka vojska koja drži grad pod oružjem, zločincima je bilo važno stvoriti atmosferu ratnog stanja, kako bi za svoja zlodjela imali alibi za uništenje neprijatelja (dojučerašnjih prijatelja i komšija), kojem su davno presudili. K tomu još važno je bilo motivirati već, za zločin davno pripremljene i “naoštrene” dželate za svoju nečasnu rabotu. Vrpca je presječena- zločini mogu da počnu.

Naravno, pravi odgovor je znan cijelom svijetu, samo onima koji su “oslobodili fašističkog zlog duha iz boce”, nije znan, onima koji bez imalo savjesti traže makar i takav morbidni alibi u kojeg vjeruju samo zlikovci, koji pokušavaju da na osnovu morbidnih

i bezočnih laži nađu podršku javnog mnijenja, što je zasigurno jedan krajnje drzak oblik verbalnog mobinga na javno mnijenje u otvorenoj zamjene teza, koja pored prebacivanja krivice šalje poruku krajnjeg sarkazma i blamaže žrtve. No, njima ni blamaža žrtve nije dovoljna, jer oni u svojim lažima idu do krajnjeg apsurd – da je nad Srbima izvršen genocid.

No, prije blamaže “oslobađanja” grada, bilo je niz prikrivenih i otvorenih blamaža; od tajnog i javnog naružanja Srba uz potpunu prešutnu saglasnost policije Srbije za nesmetano prebacivanje oružja na teritorij BiH “pod srpskom kontrolom”, gdje su čak i Srbi izjavili “da je oružja bilo, čak i previše”, do blamaže kada je 7. aprila srpska strana insistirala da se potpiše Protokol o podijeli grada na srpski i muslimanski, da bi već na sastanku od 9. aprila srpska strana tražila da muslimani predaju oružje i da prihvate podjelu, u protivnom tenkovi iz Han Pijeska, Tišće i Milića u svakom momentu su spremni da to potpišu, kako je izjavio Tomislav Savkić, tadašnji predsjednik SDS Vlasenica. Tako su Bošnjaci pod prijetnjom tenkova potpisali protokol koji je bio samo obična farsa kojom su Srbi zamajavali Bošnjake, tražeći ma kakav, pa i pseudo alibi za zločine koje su odavno planirali. Nakon lažnog Protokola, na kojeg se uopće nisu osvrtni, kada je došlo “naređenje sa višeg nivoa” i kada je “oslobodena Vlasenica”, Srbi su se bazirali, pored pojedinačnih “ad hok”, na dvije osnovne blamaže: prva, predaja oružja od muslimana i druga, “razoružavanje ekstremista”.

I jedna i druga u svakom slučaju bile su pogubne za Bošnjake, jer je unaprijed odlučeno da oni kao većinski narod Vlasenice ne budu ni manjinski, tj. potpuno ekskomuniciran na sve moguće načine, tako da kad bi predali oružje, iako je bilo s dozvolom, stradali su jer su optuženi da se naoružavaju protiv Srba, s pitanjem koliko ga još kriju, a ako ne predaju pod izgovorom da ga nemaju, optuženi su da lažu. Pored blamaže s oružjem, Srbi su izmišljali i mnoge druge morbidne optužbe, kao što je

granatiranje i razaranje Hajrije džamije, snajpersko djelovanje na njihove vojnike do navodnog silovanja trinaestogodišnje djevojčice srpske nacionalnosti, pa čak i to da Bošnjaci sami sebe ubijaju.

Sve te bestijalne optužbe protiv Bošnjaka imale su za cilj da Bošnjacima nametnu osjećaj krivice, te da se stvori atmosfera razločnosti i potpunog opravdanja njihovih zlodjela, što je kod srpskih ideologa i na srpskim medijima predstavljano samo kao “srpski odgovor na zločine Bošnjaka ili bošnjačka odgovornost što sami sebe ubijaju, pale svoje kuće i ruše svoje džamije, itd”. Pored zatvaranja, progona i ubijanja, zločinci su rušili sve vjerske objekte Bošnjaka Vlasenice, potvrdili činjenicu da su tako čineći zločine s predumišljajem izvršili transpoziciju uništenja Bošnjaka, te i na ovaj način izvršili genocid nad Bošnjacima.

Nakon predaje oružja, bez obzira što je bilo s dozvolom po direktivi Branislava Drakulića, predsjednika općinskog suda podneseno je 270 krivičnih prijava, koje su poslužile za dodatno stigmatiziranje Bošnjaka. S druge strane, praktičnu krvavu kampanju sprovodila je Teritorijalna odbrana, koja je po već pripremljenom scenariju, kako potvrđuje Miroslav Deronjić, predsjednik SDS Bratunac, “rano ujutro, pre zore, oni bi okružili selo, napravili širok obroč, da ne bi bili previše blizu kuća u selu, onda bi na komandni signal, vojnici ispaljivali po jedan do dva metka, na taj bi način stavili mještanima do znanja da je njihovo selo okruženo, policija i armija će ući u selo i onda megafonom objaviti stanovništvu da treba da se skupi na određenom mjestu, gdje će predati svoje oružje”. U svojim “junačkim” pohodima na goloruko stanovništvo Vlaseničkih sela zločinačka JNA s tenkovima, transporterima, naoružana “preko zuba”, išla je na goloruki bošnjački živalj, koji je već mjesecima u anksioznom stanju i potpuno dezorjentisan, koji do “noža na vratu” nije znao ČEMU i ZAŠTO MU TO ČINE?

Tom prilikom, navode svjedoci, obično se obeća sigurnost svake vrste od strane vojske, što će se kasnije ispostaviti da su to samo lažna obećanja i varke, kako bi se domogli živih Bošnjaka, koji su odmah zatvarani u logore, gdje su postajali žrtve zločina, ističe autor. O tome svjedoče sela s bošnjačkim živiljem: Turalići, Džamdžići, Pijuci, Gradina, Šadići, Zaklopača, Drum, Piskavice i druga. Tako je u jednom danu, 16. maja 1992. u selu Zaklopača ubijeno 56 civila; žena djece, staraca, na njivama u kućama, i gdje god su ih stigli. To je bio neviđeni masakr, ničim izazvan. Međutim i pored opsežne akcije srpskih snaga, krijući se u šumi trojica Bošnjaka uspjeli su se spasiti. Ali ne zadugo, jer su isti dan da bi spasili dvije ranjene žene, odvezli se kamionom u Vlasenicu, naivno misleći da će tamo dobiti fizičku zaštitu i ljekarsku pomoć. Umjesto toga odmah su svih petoro ubijeni. S obzirom da su na osnovu ovih petoro pretpostavili da nisu potpuno “očistili” selo, narednog dana 17. maja, u “lovu na ljude” srpski vojnici su pronašli još četvoricu Bošnjaka, koji su se krili u obližnjoj šumi i odmah izvršili smaknuće, tako da su srpske snage u dva dana 16 i 17 maja 1992. ubili 65 Bošnjaka sela Zaklopače.

Ovaj, kao i svi ostali zločini činjeni su mahom od strane dojučerašnjih komšija, koji su zakrvavljenih očiju civilno bošnjačko stanovništvo odvodili u zloglasne logore, gdje su čak i dojučerašnjim prijateljima i komšijama odmah dali do znanja da “ovdje niko nema privilegiju”. Pored neviđene primjene sile zarobljeni živalj koristili su i kao radno roblje na poljskim radovima, a Bošnjakinje, kao žene za zabavu i razonodu za “srpske junake”.

Tako je u zlostavljanju zatočenika Vlasenice, a posebno u logoru Sušica najveće zločine počinio komandant ovog logora Dragan Nikolić, zvani Jenki, koji je osuđen pravosnažnom presudom pred Haškim tribunalom na kaznu zatvora od 30 godina, te Predrag Bastah, zvani Car i Goran Višković, zvani Vjetar, koji su osuđeni pred sudom Bosne

i Hercegovine na kazne zatvora od 22, odnosno 18 godina. Pored njih, autor navodi preko 150 zločinaca, koji su izravno učestvovali u zločinima po logorima u premlaćivanju, sakaćenju i ubijanju logoraša, te u masakrima po okupiranim selima, gdje nisu poštedjeli ni žene ni djecu, ni nemoćne ni bolesne. Tako u svojoj naraciji, autor opisuje zločine u svim selima i sve logore na području Vlasenice, te navodi cifru od čak 262 ubijene djece (ili 10% od ukupno stradalih), a za ukupan broj stradalih na području općine Vlasenica, autor navodi cifru od 2. 646 Bošnjaka, od čega je od ukupnog broja ubijenih: civila 1. 948 ili 73,6%, boraca 698 ili 26,3%), što je samo na ovaj način stvoren demografski gubitak od 14% bošnjačkog življa, ne računajući druge oblike (protjerani, izgubljeni natalitet, biološki debalans i dr). U svojim bestijalnim pohodima na bošnjačko civilno stanovništvo, zlikovci su koristili dum-dum metke, hemijske otrove, a avijacija koja je dolazila iz Srbije redovno je granatirala bošnjačka sela, pa čak i kasetnim i napalm bombama.

Te činjenice kao i bezbroj drugih, bezmalo ukazuju na Srbiju kao agresora, koji je drsko i otvoreno instrumentalizirao JNA, te srpski narod u BiH, kojeg je učinio sluganima u zajedničkoj najprljavijoj kampanji zločina svake vrste s ciljem potpunog istrebljenja Bošnjaka. Tako i sam zločinački ideolog Čosić nesramno navodi aktivnosti Uzičkog korpusa, koji su "uspješno vršili svoje zadatke" kako u Vlasenici, tako i u Višegradu i drugim mjestima, gdje su se Muslimani, kako kaže "uklinili", smatrajući da im tu na "srpskoj zemlji nije mesto". Tu misao je 16. jula 1995. nakon krvavog masakra Srebrenice Radovan Kardžić javno izjavio: "Muslimanske enklave ne mogu da se održe i moraju nestati. Inače mi ćemo ih ukloniti silom. Muslimani i međunarodna zajednica moraju prihvatiti realnost da je ova zemlja totalno srpska".

Pored te izvršne plejade zločinaca, autor navodi glavnu, SDS-ovu vrhušku na čelu s Radovanom Karadžićem,

Momčilom Kraišnikom, Biljanom Plavšić, te općinskim rukovodstvom, rukovodstvom SDS-a Vlasenice i Milića, zatim rukovodstvom privrednih i društvenih struktura Vlasenice i Milića, kao i generalštabom JNA i VRS načelu s generalom Ratkom Mladićem, generalom Dragomirovom Miloševićem, majorom Svetozarom Andrićem, majorom Milom Kosorićem i dr, koji su od osnivanja Sušice i drugih logora do masakra nad bošnjačkim stanovništvom imali glavnu ulogu. Sa "oslobađanjem grada Vlasenice" i masovnim hapšenjima mnogi Bošnjaci vidjevši bezizlaznu situaciju u svom, sada već bivšem gradu, pokušali su makar u zadnjem trenutku potražiti spas u bijegu prema Kladnju, ali su ih komšije Srbi planski u zasjedama čekali i većinu njih pobili, što je bio klasičan lov na ljude, navodi Husein Omerović.

Tako su komšije Srbi s "oslobađanjem Vlasenice" smatrali da su se oslobodili od bilo kakve društvene, komšijske, ljudske vezanosti s dojučerašnjim komšijama, prijateljima, radnim kolegama i poznanicima. S prvim hapšenjima i ubistvima, Srbi su se mahom, izuzev časnih pojedinaца, "oslobodili" bilo kakvih moralnih skrupula i dilema oko zvaničnog genocidnog projekta istrebljenja Bošnjaka. I danas, u "hladnom miru" da bude sarkazam još veći, proslavlja se "21. april kao dan oslobođenja Vlasenice", uz obavezno isticanje svih govornika "da je opština dala junake, koji nisu žalili život za odbranu svoga naroda i koji su zadužili sadašnje generacije da ih se sjećaju i čuvaju trajnu uspomenu na njih", što je za normalna čovjeka totalno pomračenje uma i neviđena civilizacijska sramota, jer je tog dana JNA zvanično "presjekla vrpču" na otvoreni lov na ljude. Tim činom kompletan bošnjački korpus stavljen je van zakona paradržavne tvorevine, koja se otrgla i usmjerila protiv legalne vlasti i njenih institucija, tako da je u tom ambijentu "pomračenje uma i dugih noževa" glava Bošnjaka vrijedila manje od glavice luka. Svako je mogao ubiti Bošnjaka, bez i da se spomene kao događaj.

Da su riječ "oslobođenje" zlikovci u svom rječniku koristili kako bi zamijenili teze, tj žrtvu predstavili kao agresora, potvrđuje i suđenje u Hagu, gdje je Mane Đurić, jedan od čelnika SUP-a Vlasenice, izjavio: "da srpska vojska u Vlasenici nije zauzela ništa, već samo oslobodila ono što su zauzeli Muslimani". Tako riječ "oslobađanje" Srbi koriste kao džoker za oslobađanje od svake odgovornosti, ali i kao termin koji slijedi iza potpune dehumanizacije etničke grupe kojoj je namijenjeno istrebljenje. Tako je ova riječ u mentalnom sklopu srpskog življa odmah postala jako ljepljiva, jer je, čast izuzetcima, većina na istoj ideološkoj matrici u definisanja rata u Bosni i Hercegovini.

Zatvaranje, terorisanje i ubijanje nije zaobišlo ni najbolje dojučerašnje prijatelje, kao ni ugledne sugrađane koji su bili od koristi svima. Nasuprot zdravoj logici oni su bili posebna meta za zakrvavljene dželate. Tako su na svirep način zatvorili i premlaćivali poznatog veterinara Zulfu Hadžimerovića, da bi ga s prebacivanjem u logor Batković tukli do smrti, posebno mu zamjerajući što je bio "veliki musliman", nosio francusku kapu i redovno išao u džamiju. To je bio sav njegov grijeh. Isto se desilo i sa Edinom Salaharevićem, perspektivnim košarkašem, koji je iz Tuzle došao u Vlasenicu za bajram, a i da se odmori pred pripreme juniorske košarkaške reprezentacije Jugoslavije, da bi po naređenju vojnih vlasti ostao zajedno sa svojom porodicom u kućnom pritvoru 1. aprila, par dana, da bi njegova i njegovog oca i mlađeg brata iz kuće odveli u logor Sušica. 13. septembra logor je raspušten, a njegov mlađi brat je 14. septembra deportovan iz logora. Preostalih 200 logoraša, među njima Edina i njegovog oca Muhameda, prema izjavama svjedoka zločinci su ubili 30. septembra 1992. godine. Koliko su zločinci već za kratko vrijeme ogrezli u bošnjačkoj krvi, zorno pokazuje i činjenica da su još prije nego što je odveden u logor, Edina pokušali izvući iz Vlasenice čelni ljudi Košarkaškog saveza

Jugoslavije i Srbije. Od sigurne smrti nije ga spasilo niti insistiranje čelnika KK Partizan i KK Crvene zvezde da bude pušten.

Nasuprot apelima čelnika Partizana i Crvene zvezde dobili su odgovor od Branislava Drakulića, tadašnjeg predsjednika Opštinskog suda u Vlasenici: "Kakvi ste vi Srbi da se borite za jednog takvog muslimana". Pravosnažno osuđeni ratni zločinac Predrag Bastah je tada izjavio kako ni jedan Salahović neće ostati živ. Edin i njegov otac su mučki ubijeni 30. 09 1992. nakon raspuštanja logora Sušica. Edinovi posmrtni ostaci su pronađeni u jednoj masovnoj grobnici i identificirani 2009. u Identifikacionom centru u Tuzli. Započeti "posao sa gradom" u namjeri istrebljenja Bošnjaka, JNA i kolaboracionističke formacije krenuli su i po selima s namjerom da etnički istrijebe sva sela na području općine, što autor izlaže pojedinačno za svako selo na općini.

Tako je, kako navodi autor, stanovništvo nekih sela na prevaru zarobljeno, i jednim dijelom na licu mjesta pobijeno, dok su mještani nekih sela, poučeni prevarama i varkama JNA, ključnih ljudi Općine i dojučerašnjih komšija, odlučno se suprotstavili ne prihvatajući da budu "gotova žrtva" koja je spremna dželatati "ponuditi vrat za klanje". Tako su u se u toj odlučnoj borbi i na agresorskoj strani desili veliki gubitci od 360 boraca i 26 srpskih civila koji su poginuli prilikom napada na Cersku i druga sela, gdje su branitelji pružili žestok otpor. Priloživši spiskove ubijenih Srba i ubijenih i poginulih Bošnjaka, autor je u svojoj akribičnosti kompilirao autentične podatke s terena, svjedočenja živih svjedoka, zabilješke iz ratnih dnevnika branitelja, kao i izvještaje, depeše i naredbe vojske Jugoslavije i njenih kolaboracionista.

U iscrpnom elaboriranju svog istraživačkog rada, autor je na kraju u posljednjem odjeljku iznio i pozitivne primjere odnosa pojedinih Srba prema Vlaseničkim Bošnjacima. Tako autor, pored užasnih zločina, navodi i neke pozitivne primjere pojedinaca

i komšija, radnih kolega i poznanika, koji su čak u takvom ambijentu strahovlade i prijekih egzekucija, bar malo sačuvali moralne svijesti i hrabrosti da bar opomenu svoje komšije na nadolazeću opasnost, drugi su opet pokušali s molbama da se ne terorišu logoraši, dok su neki izravno intervenisali kod nadležnih vlasti, kao što je to uradio prota Milorad Golijanin, koji je intervenisao za dvojicu imama, i koji je nakon permanentnih ponižavanja i uvreda od strane srpskog življa bio ekskomuniciran iz svoje eparhije i premješten van BiH, u Sremske Karlovce. Pored prote autor navodi još nekoliko primjera dobrih ljudi iz tog vremenima zla. Doista, bila je velika hrabrost da se u takvom ideološki kontaminiranom prostoru, kada su sankcije bile krajnje žestoka, učine i najmanji potezi čovječnosti prema dojučerašnjim komšijama koji su sada krajnje satanizirani i kojima je već bilo presuđeno. Kao jedan od primjera, autor navodi svakodnevne uvrede na ulici i na bilo kom mjestu prote Golijanina, kao i krajnje lošu posjećenost sahrani Miroslava Deronjića, zato što je na Haškom sudu iznio sve činjenice o zločinima i genocidu nad Bošnjacima, te se na kraju izjave pokajao za svoja i za sva srpska zlodjela.

Naučno-istraživačka studija, koja je za predmet svog istraživanja imala zadatak istražiti zločine na području općine Vlasenica 1992-1995, rezultat su dugogodišnjeg autorovog upornog istraživačkog rada koji je nastojao utvrditi naučnu istinu o uzrocima, obimu i ukupnim posljedicama počinjenih zločina. U tom smislu autor je u svojoj naraciji počeo od najdubljih korijena velikosrpske politike, koja je od davnina imala hegemonističke aspiracije na prostore Bosne i Hercegovine, a posebno prostore Podrinja, ali također i namjere "konačnog obračuna" s Bošnjačkim korpusom, kao vjekovnim "remetilačkim faktorom", kao i svim materijalnim dokazima što iole podsjećaju na vjekovno prisustvo Bošnjaka na teritorijama koje su hegemonisti zacrtali "osloboditi". Tako je prioritet njihovog "oslobađanja" bio

pojas bosanskog Podrinja u dubini od 50 km, a i ostalo ako se mogne. U stradanju Podrinja, područje Vlasenice je doživjelo veliko stradanje, što je autor akribično istražio i prezentirao u svojoj studiji, te u svom radu kao značajno istakao "istovremeno negiranje zločina" tokom vojne kampanje srpskih formacija, preko svojih medija, kao i "naknadna negiranja", nakon potpisivanja dejtonskog mirovnog ugovora, pa sve do danas. Pored ukupne tragedije Bošnjaka na ovim prostorima, autor je, iako to ne ističe radi ukupne tragedije naroda tog kraja, doživio i porodičnu tragediju u tom užasnom metežu; oca i tri brata, tako da ova studija ima i autobiografski pečat. U tom smislu autor je iz najdublje antropološke pobude, koja je jača od bilo kakve koristi i razuma, na hartiju zbacio svoj teret naučno-istraživačkog suočenja s neviđenim zlom, tako da je sa osebujnom potkom veze između elementarne moralne svijesti, ljudskih postupaka, mračne ideologije stavio nasuprot konačno ugrožene ljudske egzistencije, što sve upućuje na ambivalentnost bh. mozaika, koji se s vremena na vrijeme prekomponuje s velikom dozom ostrašćenosti; od izrazite komšijske bliskosti i suživota do žestokih sukoba čak s namjerom istrebljenja.

U tom smislu autor je napravio izuzetnu retrospektivu kako hegemonističkih projekata, politike i zločinačke prakse koja je združenim srpskim snagama imala cilj potpunog etničkog istrebljenja Bošnjaka i ostalih nesrba s ovih prostora. Kao prilog činjenicama narativnog dijela, autor je priložio spiskove s tačnim podacima poginule srpske vojnike na prostoru općine Vlasenica, kao i spisak poginulog i ubijenog bošnjačkog življa s područja iste općine. U studiji se također nalaze spiskovi najodgovornijih ljudi za zločine, kao i spisak izvršilaca zločina koji još nisu procesuirani, što je vrijedan dokazni materijal za Haški tribunal i domaće sudove.

Također u knjizi su vrijedne činjenice, koje ukazuje na Srbiju, kao

ključnog agresora i kao ključnog aktera u zločinima, razaranju, pljački imovine, terorisanju i genocidu nad Bošnjacima. Domaći Srbi, komšije, izuzev časnih pojedinaca, pokazali su se, kako ističe autor, u veoma revnosnom sluganskom odnosu prema svojim nalogodavcima, pokazavši tako svu frustriranost “prečanskih Srba”, koji pate od neizlječivog “turskog i kosovskog kompleksa”, koji ih permanentno opterećuje i uvijek iznova zahtjeva da se prebaci “norma” u zločinima nad dojučerašnjim komšijama nesrbima. Ono

što posebno zabrinjava, kako u ovoj knjizi, tako i u mnogim drugim koje se bave problematikom agresije i zločina u BiH, jeste pitanje ambivalentnog društvenog odnosa, koji se kreće od harmonične komšijske idile do njene užasne suprotnosti zločina i genocida, što se upravo desilo na području Vlaseničke općine, koja je pretrpjela razmjere genocida u udruženom zločinačkom poduhvatu za što se izravno optužuje najviši vojni i politički vrh na čelu s Radovanom Karadžićem i Ratkom Mladićem.

Imajući sve spomenuto u vidu, ovaj vrijedan naučno-istraživački rad, pored toga što će svjedočiti istinu o sudbonosnim događajima tog kraja, barbarskoj opsadi, zločinima, teroru, logorima, i svim oblicima i apsurdima zla ujedno će se suprotstaviti brojnim negatorima zločina genocida nad Bošnjacima. Zato najiskrenije vjerujem da će ova knjiga biti jedan od ključnih repera u bosanskohercegovačkoj historiografiji, te zbog toga sa zadovoljstvom je predlažem široj čitalačkoj publici.

Fikret Bećirović